

H. Bock: Kreuterbuch, 1560, Von Thlaspi und Leuchel.

Von Thlaspi und Leuchel. Cap. XXVII

Eyn schön kraut wachpt im Aprillen auff ungebawten örten, als bei den mauren, rechen, zeünen, hülen, da das ungezifer Heidexen unnd dergleichen würm wonen. Im anfang des Meiens dregt es schöne weisse blümlin, daraup werden lange schöttlin wie am Senff oder Schellwurtz, mit schwarzem samen. (Alliaria, Thlaspi cornuta. Tempus. Forma.)

Das kraut ist erstlich beinahe dem Mertzen viol kraut ähnlich, doch breiter unnd mit der farb schweitzergrün. Gewint ein runden dünnen langen stengel am giffel, die weissen blümlin bei einander. Die wurtzel ist kurtz, schlecht, dünn, holtzecht, wie am kleinen Tausent gulden. Der geruch dises krauts, so mans stoßt, reücht es wie Btyplauch unnd Crep durch einander gestossen, daraup man uber die massen gute Salsamenta macht. Ist des geruchs halben ein Crep und Btyplauch oder zwibel, darumb es die weiber Leuchel nennen. [107] Das ander und gemein Thlaspi wächpt auff den Brachfeldern, in den rüben äckern und sonst feüchten gärten, gewint lange doch schmale feiste bletter an einem stengel, der blüet oben

Van Thlaspi en leuchel. Kapittel 27.

Een schoon kruid groeit in april op ongebouwde oorden zoals bij de muren, rekken, tuinen, hollen waar dat ongedierte zoals hagedissen en dergelijke wormen wonen. In aanvang van de mei draagt het mooie witte bloempjes, daaruit worden lange schotjes zoals aan mosterd of stinkende gouwe met zwarte zaden.

Dat kruid is eerst bijna het maartse vioolkruid gelijk, doch breder en meet de verf Zwitsers groen. Wint een ronde dunne lange stengel en aan top de witte bloempjes bij elkaar. De wortel is kort, recht, dun, houtachtig en aan reuk als aan kleine duizend gulden kruid. De reuk van dit kruid, zo men het stoot, ruikt het als bieslook en kres door elkaar gestoten waaruit man over de mate goede saus maakt. Is vanwege de reuk een kres en bieslook of uien, daarom het de vrouwen leuchel noemen. [107] Dat andere en algemene Thlaspi groeit op de braakvelden, in de rapen akkers en andere vochtige tuinen, gewint lange doch smalle vette bladeren aan een stengel, de bloei boven op gans wit, dat zijn zeer kleine bloempjes en die worden tot ronde doch brede tasjes aan te zien

auff gantz weiß, das seind seht kleine blümlin, die werden zů runden doch breiten Teschlin anzusehen, wie der Milten samen, so der zeitig würt, findt man gemeinlich in einem jeden Täschen schöttlin xij. schwartzer hanniger sämlin, mit der gestalt unnd geschmack, dem Crep nit ungleich.

Noch ist ein geschlecht dises krauts, ist aber kleiner doch vil drauschelechter, einem schönen beümlin gleich, wachse auch in rüben feldern. Bitter am geschmack als Tausent gulden.

Von den Namen.

Das erst kraut nennet man leuchel, Sapkraut, das ich biß anher für Thlaspi halt, nemlich für das zweit Thlaspi des alten Crateve, welches man Cornutam mócht nennen. (Cratevas.) Das ander mit dem breiten samen ist ein recht Thlaspi mit seinen kleinen geschlechten, das Diosco. lib. ij. cap. cxlv. auch Thlaspidion, Persicum, Erraticum, Sinape, und Myiten und Myopteron und Dasmophonta unnd Bytrum und Suitempsum unnd Scandulacium, Capsellam und pedem Gallinaceum (welches doch ein ander kraut ist) und ettliche auch Saurion nennen. (Dio. li. 2. ca. 145.) Diosc. eoden lib. ca. clxiiij. nent Capparim auch Thlaspin. Ich liesse mir Thlaspi und Leuchel Serapionis Nasturtium Tectorum sein, cap. cccxlix. oder Talaphion, das urtheil befelhe den ich den gelehrten. (Capparim.)

Dioscot. im gemelten cap. Thlaspi zeigt selbs an, unnd spricht, Crateva hab es auch Thlaspi genent, und ettlich nennen das selbig Sinape Persicum. Das selbig halt ich für das Alliaria, Sapkraut, Leuchel, Thlaspi cornutum Crateve, wie dtoben gemelt ist. Der Pandectarius nent diß kraut Thlaspi, Ranam marinam, Alliarum und pedem Asinum, τc.

Von der Krafft und Würckung.

Sapkraut zů Latein Alliaria, unnd groß Seckelkraut, Sinapi persicum genant. Seind bede Cressen geschlecht, einer warmen complexion. Die samen aber hitziger eigenschafft, seind Eüsserlich mehr dan Innerlich zůtauchen.

Innerlich.

Der Leuchel ist ein edels kraut zů den grünen Saassen, mit Eßig, saltz und jngwer abbereit. Seind nit zů hitzig, meins bedunckens gesunder

zoals de melde zaden zo dat rijp wordt, vindt men gewoonlijk in elke tasjesschotje 12 zwarte hanige zaadjes met de gestalte en smaak de kres niet ongelijk.

Noch is een geslacht van dit kruid, is echter kleiner doch veel bossiger, een mooi boompje gelijk, groeit ook in rapen velden. Bitter aan smaak zoals duizend gulden.

Van de namen.

Dat eerst kruid noemt men leuchel, sauskruid, dat ik tot hier aan toe voor Thlaspi hield, namelijk voor dat tweede Thlaspi van de oude Cratevas welke men Cornutam mocht noemen.

(**Thlaspi arvense**) Dat andere met de brede zaden is een echte Thlaspi met zijn kleine geslachten dat Dioscorides libro 2 kapittel 145 ook Thlaspidion, Persicum, Erraticum, Sinape en Myiten en Myopteron en Dasmophonta en Bytrum en Suitempsum en Scandulacium, Capsellam en pedem Gallinaceum (wat toch een ander kruid is) en ettelijke ook Saurion noemen. Dioscorides eoden libro kapittel 164 noemt Capparim ook Thlaspin. Ik laat me Thlaspi en Leuchel Serapio's Nasturtium Tectorum zijn, kapittel 349 of Talaphion, dat oordeel beveel ik de geleerde.

Dioscorides in gemelde kapittel Thlaspi toont zelf aan en spreekt Cratevas heeft het ook Thlaspi genoemd en ettelijke noemen datzelfde Sinape Persicum. Datzelfde houd ik voor dat Alliaria, sauskruid, Leuchel, Thlaspi cornutum Crateve, zoals boven gemeld is. De Pandectarius noemt dit kruid Thlaspi, Ranam marinam, Alliarum en pedem Asinum etc.

(**Alliaria petiolaria**)

Van de kracht en werking.

Sauskruid in Latijn Alliaria en groot zakjeskruid, Sinapi persicum genoemd. Zijn beide kressen geslachten, een warme samengesteldheid. De zaden echter hete eigenschap en zijn uiterlijk meer dan innerlijk te gebruiken.

Innerlijk.

De Leuchel is een edel kruid tot de groene sausen met azijn, zout en gember af bereidt. Zijn niet te heet, naar mijn gedachte, gezonder en aanmoediger dan de scherpe mosterd sausen.

und anmütiger weder die scharpffen senff Saaffen. Sonst ist das vermógen des Leuchels wie der Cressen und Senff kreütter, doch aller ding milter. (Saassen.)

Beide gewächß sonderlich das grob Seckelkraut, seind dientlich zû den Clystierungen, zûm hüfft schmerzen Jschias. (Clystierung.)

Eüsserlich.

Auß dem gestossenen samen ein pflaster gemacht, mit eþig temperiert, und den erstockten weibern auff die scham gelegt, zeücht die auffgestig (F ij) (Suffocata matricis.) [108] ne mütter undersich, und erweckt sie das die wider zû jn selber kommen.

Der safft von den kreütern, oder das pulver von beden samen in die nasen geblasen, macht niesen, erweckt die jhenigen so in die grob kranckheit seind gefallen. Desþgleichen andere tugent seind im Cressen angezeigt. (Fallend unnd Schlaf sucht.)

Anders is dat vermogen van de Leuchels zoals de kressen en mosterdkruiden, doch aller ding milder.

Beide gewassen en vooral dat grote zakjeskruid zijn nuttig tot de klyasma 's voor voeten smarten, ischias.

Uiterlijk.

Uit de gestoten zaden een pleister gemaakt en met azijn getemperd en de verstokte vrouwen op de schaam gelegd trekt de opgestegen [108] baarmoeder omlaag en wekt op zodat die weer tot zichzelf komen.

De sappen van de kruiden of dat poeder van beide zaden in de neus geblasen maakt niezen, wekt op diegene zo in de grote ziekte zijn gevallen. Desgelijks andere deugd zijn in de kressen aangetekend.

Dodonaeus;

Van Look zonder look kap. LXIX

Vorm.

Alliaria of look zonder look.

(Alliaria petiolata)

Dit kruid heeft eerst rondachtige bladeren die vrijwel hetzelfde zijn als violen, maar breder, groter en bleker van kleur. Hiertussen komt de steel die ongeveer zestig cm hoog is en daaraan groeien bladeren die langer en smaller zijn dan de eerste en rondom gekerfd en veel op de bladeren van netelen lijken, maar groter. Die als ze in stukken gewreven worden als look ruiken en smaken. Aan de top van de stelen groeien vele kleine, witte bloempjes en daarna kleine, lange hauwtjes waarin zwart zaad ligt. De wortel is langachtig, dun en houtachtig.

Plaats.

Dit kruid groeit graag in lage, ongebouwde plaatsen als bij de kanten van de beemden en van vochtige velden, soms ook aan de tuinen en muren.

Tijd.

Look zonder look bloeit meestal in mei en in juni en daarna levert het zijn zaad.

Naam.

Dit kruid wordt tegenwoordig in Latijn Alliaria genoemd en door sommige ook Scordotis, maar is de echte Scordotis niet want die wordt ook Scordium genoemd waarvan hiervoor geschreven is, Padestarius noemt dit kruid Pes asininus. In Hoogduits wordt het Knoblochkraut, Leuchel, of Saszkraut genoemd. In Nederduits look zonder look. In Frans alliayre.

Natuur.

Dit kruid is heet en droog van naturen tot vrijwel in de derde graad.

Kracht en werking.

In de medicijn heeft dit kruid geen bijzonder gebruik, maar in het eten wordt het door sommigen in plaats van look gebruikt. De ongeleerde apothekers gebruiken dit kruid foutief voor Scordium als vrijwel overal bekend is.

Van wilde Kers kap. LIX

Het geslacht.

Van de wilde kerssen die onder de naam van Thlaspi begrepen mogen worden vind je vooral vier geslachten die elkaar en de kersen van smaak vrij gelijk zijn.

Vorm.

Thlaspi of visselkruid.

Thlaspi cratevas of boeren kers.

(Thlaspi arvense, Lepidium campestre)

1 Het eerste geslacht van Thlaspi dat hier te lande visselkruid genoemd wordt heeft langachtige en smalle bladertjes en harde, taaie stelen die ongeveer een dertig cm hoog worden waaraan kleine zijtakjes groeien die kleine witte bloempjes geven waarna platte, ronde hauwtjes of huisjes komen die boven een schachtje hebben waarin klein, rond zaad ligt dat van smaak heet en brandend in de mond is en wat naar look of ui smaakt en van kleur bruin is.

2 Het tweede geslacht dat men boerenkers noemt heeft langachtige en breedachtige bladeren die groter en breder zijn dan de bladeren van de eerste en rondom wat gesneden of gekerfd zijn. Zijn stelen zijn rond en ongeveer een dertig cm lang en ook in veel steeltjes verdeeld. Daaraan groeien kleine huisjes, vrijwel net als bij tasjes kruid, waar in het zaad ligt dat heet en scherp is.

Thlaspi minus of bessemkruid

(Teesdelia nudicaulis, Lepidium ruderae?)

3 Het derde geslacht van wilde kers dat bessemkruid heet is van bladeren en stelen kleiner dan de voor vermelde en heeft vele dunne takjes of twijgjes waaraan zaad en bloemen groeien net als bij de andere, maar kleiner.

4 Het vierde geslacht heeft langachtige, ruwe, witgroene bladertjes en ronde, houtachtige, taaie steeltjes en daaraan groeien witte bloempjes die als ze vergaan brede hauwtjes geven waarin bruin zaad ligt dat zeer heet van smaak is, gelijk kerszaad.

Plaats.

Deze kruiden groeien op de velden en aan de kanten, op ongebouwde plaatsen en bij de wegen en de ene wordt op de ene plaats en de andere op veel andere gevonden.

Tijd.

Deze kruiden bloeien en leveren hun zaad in de zomer, van in mei tot in september.

Naam.

Wilde kers wordt in Grieks Thlaspi, Thlaspidion en Sinepi agrion genoemd. In Latijn Thlaspi, Capsella en Scandulaceum en door sommigen ook Mytis, Bytron, Dasmophon en Myopteron. In Hoogduits Wilder Cresz. In Frans seneue saulvage.

1 Het eerste geslacht is de echte Thlaspi waar Dioscorides van schrijft en dat wordt hier te lande visselkruid genoemd.

2 Het tweede geslacht is de Thlaspi van Crateuas en dat wordt tegenwoordig ook Nasturtium tectorum en Sinapi rusticum genoemd. In Hoogduits Baur senff of Baurn cresz en daar naar in Nederduits boeren mosterd of boeren kers.

3 Het derde geslacht wordt Thlaspi angustifolium en Thlaspi minus genoemd. In Hoogduits Bysemkraut. In Nederduits bessemkruid.

4 Het vierde geslacht is zonder twijfel ook een Tlaspi en dat heeft geen bijzondere naam.

Natuur.

Wilde kers en vooral de zaden daar van zijn warm en droog tot vrijwel in de vierde graad.

Kracht en werking.

Het zaad van Thlaspi dat ingenomen wordt jaagt van onder en van boven de gal en de gele vochtigheden af, het verwekt de menstruatie van de vrouwen en het laat de blaren die binnen het lichaam gegroeid zijn uitbreken.

Hetzelfde zaad dat met een klysma van onder gezet wordt verzacht de pijn van het reuma. Tegen hetzelfde dient ook als het van buiten daar op gelegd wordt het zaad van mosterd.

Hindernis

Aangezien het zaad van Thlaspi zeer heet en sterk van werk is laat het 't bloed afgaan en als het te veel ingenomen wordt is het de bevruchte vrouwen zeer hinderlijk en kwaad en daarom behoort je het niet te snel van binnen in te geven.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>